

Povinná mlčenlivost zdravotníků a její prolomení podle současné právní úpravy – 3. část

JUDr. Šárka Špeciánová

Ústav veřejného zdravotnictví a medicínského práva 1. LF UK, Praha

Tento článek pojednává o situacích, v nichž zdravotníci plní zákonnou oznamovací povinnost vůči dalším subjektům a dochází tak k průlomu povinné mlčenlivosti. Cílem tohoto článku je seznámit čtenáře s právními předpisy v oblasti rozhodování o způsobilosti k držení střelné zbraně, k vydání řidičského oprávnění, dále je zaměřena pozornost na matriční předpisy související s narozením a úmrtím osoby. Neméně důležitá je úprava oznamovací povinnosti ve vztahu k profesním komorám, zdravotním pojišťovnám či poskytovatelům sociálních služeb.

Klíčová slova: prolomení mlčenlivosti zdravotníků, oznamovací povinnosti zdravotníků, vydání zbrojního průkazu, vydání řidičského oprávnění, matriční předpisy a další oznamovací povinnosti poskytovatele zdravotních služeb.

Confidentiality obligation of health care professionals and its breaking under the current legislation – Part 3

This article deals with situations in which healthcare professionals fulfill their legal obligation to notify other entities and thus break through mandatory confidentiality. The aim of this article is to acquaint the reader with legal regulation of decision making on the ability to hold a gun and on issuing a driver's license and it also focuses on the registry regulations related to the birth and death of a person. Equally important is the regulation of the notification obligation in relation to professional chambers, health insurance companies or social service providers.

Key words: exceptions to the confidentiality obligation of health care professionals, reporting duties of health professionals, edition issuance of a gun license, issuance of a driving license, registry regulations and other notification obligations of the health service provider.

Úvod

V předešlých částech tohoto článku jsme věnovali pozornost rozsáhlé oblasti oznamovacích povinností podle zákona o zdravotních službách¹. Prolomení povinné mlčenlivosti a plnění oznamovacích povinností však vyplývá z rozličných právních předpisů. Zaměříme se proto na následující právní úpravy.

Oznamovací povinnost lékaře v souvislosti s posouzením

¹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

zdravotní způsobilosti pro vydání zbrojního průkazu

Další oblastí, ve které lékař posuzuje zdravotní způsobilost a z toho mu plynou možné oznamovací povinnosti, je posuzování způsobilosti žadatele o vydání zbrojního průkazu nebo již držitele zbrojního průkazu². Nebudeme se věnovat otázkám zdravot-

²K tomuto blíže úprava v zákoně č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona

ní způsobilosti žadatele o vydání zbrojního průkazu, zaměříme se pouze na oznamovací povinnosti, které v této souvislosti plynou lékařům. Každý lékař, který v rámci poskytování zdravotních služeb zjistí nebo nabude důvodné podezření, že pacient trpí nemocí, vadou nebo stavem, které vylučují nebo omezují zdravotní způsobilost podle platné právní úpravy, má postupovat následovně. Po tom-

č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních) a k tomuto zákonu prováděcí vyhláška – vyhl. č. 493/2002 Sb., o posuzování zdravotní způsobilosti k vydání nebo platnosti zbrojního průkazu a o obsahu lékárníčky první pomoci provozovatele střelnice.

to zjištění je oprávněn u příslušného útvaru Policie ČR³ ověřit, zda je taková osoba držitelem zbrojního průkazu. Je povinností Policie ČR tyto údaje lékaři sdělit bez zbytečného odkladu. V případě zjištění, že taková osoba je držitelem zbrojního průkazu, lékař oznámí tuto skutečnost bez zbytečného odkladu poskytovateli zdravotních služeb příslušnému k vydání posudku o zdravotní způsobilosti, pokud je mu znám.

Kdo je tím poskytovatelem zdravotních služeb, který je oprávněn posoudit zdravotní způsobilost k vydání nebo platnosti zbrojního průkazu? Je to praktický lékař pro dospělé či praktický lékař pro děti a dorost⁴ anebo lékař poskytující pracovnělékařské služby⁵. Proto se u praktických lékařů schází informace od všech dalších ošetřujících lékařů, neboť jiní poskytovatelé mají povinnost předat zprávu o poskytnutých zdravotních službách registrujícímu poskytovateli v oboru všeobecného praktického lékařství, je-li mu poskytovatel znám⁶. V praxi lékaři naráží na skutečnost, že mnohdy jim není známo, u jakého praktického lékaře je pacient registrován.

Povinnost lékaře informovat Policii ČR nastane v momentě, kdy zdravotní stav pacienta – držitele zbrojního průkazu – může vést k přímému ohrožení života či zdraví. Pokud lékař zjistí u pacienta (držitele zbrojního průkazu) změnu zdravotního stavu, která může představovat v souvislosti s nakládáním se zbraní přímé ohrožení života nebo zdraví, oznámí tuto skutečnost bez zbytečného odkladu poskytovateli zdravotních služeb příslušnému k vydání posudku o zdravotní způsobilosti, samozřejmě pokud je mu znám, a uvědomí Policii ČR.

Existuje-li důvodné podezření, že u držitele zbrojního průkazu došlo ke změně zdravotního stavu, která by mohla mít za

následek ztrátu jeho zdravotní způsobilosti, může příslušný útvar Policie ČR vyzvat držitele zbrojního průkazu, aby se dostavil ke svému posuzujícímu lékaři a podrobil se lékařské prohlídce. O výzvě informuje Policie ČR bez zbytečného odkladu posuzujícího lékaře a sdělí mu důvody důvodného podezření.

Držitel zbrojního průkazu je povinen se nejpozději do 10 pracovních dnů ode dne oznámení výzvy podrobit lékařské prohlídce u posuzujícího lékaře a předložit příslušnému útvaru policie nový posudek o zdravotní způsobilosti bez zbytečného odkladu po jeho převzetí⁷. Pokud se držitel zbrojního průkazu k lékařské prohlídce nedostaví nebo se jí odmítne podrobit, posuzující lékař tuto skutečnost oznámí bez zbytečného odkladu Policii ČR.

Posuzující lékař, který u držitele zbrojního průkazu zjistí změnu zdravotního stavu, která vylučuje nebo omezuje zdravotní způsobilost podle tohoto zákona, je povinen nový posudek o zdravotní způsobilosti zaslat bez zbytečného odkladu Policii ČR⁸. V případě, že si posuzující lékař před vydáním nového posudku o zdravotní způsobilosti vyžádá provedení dalších potřebných odborných vyšetření, uvědomí o této skutečnosti Policii ČR a uvede, zda u držitele zbrojního průkazu existuje podezření na změnu zdravotního stavu, která může představovat v souvislosti s nakládáním se zbraní přímé ohrožení života nebo zdraví.

Neméně důležité v celém procesu je i povinnost posuzované osoby pravdivě a úplně informovat svého lékaře o zdravotním stavu.

Oznamovací povinnost lékaře v souvislosti s posouzením zdravotní způsobilosti k vydání řídičského oprávnění

Tuto oblast upravuje zákon o silničním provozu⁹ a prováděcí vyhláška k tomuto zá-

konu. Pokud posuzujeme tuto oblast, je třeba učinit základní rozlišení. Zda u pacienta je řízení motorových vozidel pracovní náplní (tzn. zda jej má uvedeno jako předmět práce v pracovní smlouvě nebo předmět živnosti), nebo zda jde o pacienta, který je tzv. soukromým řidičem.

Pokud jde o pacienta – profesionálního řidiče, upozorníme na povinnost lékaře uvedenou dále informovat příslušný obecní úřad. Problematika je však obsáhlejší, proto odkazujeme na platnou právní úpravu a dále se budeme věnovat jen způsobilosti řidiče, který není profesionál.

Pokud jde o pacienta, který není profesionálním řidičem, tzv. soukromý řidič, pak posouzení zdravotní způsobilosti provádí posuzující lékař, jímž je zpravidla registrující poskytovatel. Posouzení se provádí na žádost žadatele o řídičské oprávnění nebo držitele řídičského oprávnění¹⁰.

Je-li žadatel zdravotně způsobilý s podmínkou nebo zdravotně nezpůsobilý, oznámí to posuzující lékař neprodleně příslušnému obecnímu úřadu a zašle mu kopii posudku o zdravotní způsobilosti.

U ostatních lékařů, kteří poskytují řídiči zdravotní služby, je však třeba upozornit na informační povinnost¹¹. Obě ustanovení nepoužívají termín „posuzující lékař“ a namísto něj používají obecný termín „lékař“, z čehož lze dovodit, že skutečně cílí na jakéhokoliv lékaře, nikoliv jen na posuzujícího lékaře. Lékař, který zjistí, že žadatel o řídičské oprávnění nebo držitel řídičského oprávnění je zdravotně způsobilý k řízení motorových vozidel s podmínkou nebo není zdravotně způsobilý k řízení motorových vozidel, je povinen o této skutečnosti neprodleně informovat obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle obvyklého bydliště

kommunikací a o změnách některých zákonů vyhláška č. 277/2004 Sb., o zdravotní způsobilosti k řízení motorových vozidel (dále jen „prováděcí vyhláška“).

¹⁰ Soukromý řidič je povinen podrobit se pravidelné lékařské prohlídce v době šesti měsíců před dovršením 65 a 68 let věku, po dovršení 68 let věku pak každé dva roky. Náklady na posouzení zdravotní způsobilosti hradí žadatel a posuzující lékař po provedení lékařské prohlídky vydá žadateli písemný posudek o zdravotní způsobilosti.

¹¹ K tomuto blíže ustanovení § 89a zákona o silničním provozu a ustanovení § 10 prováděcí vyhlášky.

³ Odbor služby pro zbraně a střelivo v rámci jednotlivých krajských ředitelství Policie ČR.

⁴ V případě osob mladších 19 let.

⁵ Pokud se jedná o zbrojní průkaz skupiny D – k výkonu zaměstnání nebo povolání.

⁶ Viz blíže úprava v ustanovení § 45 odst. 2 písm. f zákona č. 372/2011 Sb. Registrující poskytovatel v oboru zubní lékařství nebo gynekologie a porodnictví má povinnost předat zprávu jen v případě, kdy poskytnutí zdravotních služeb indikoval registrující poskytovatel v oboru všeobecného praktického lékařství. Dá se předpokládat, že informace o zdravotním stavu vedoucí ke změně posouzení zdravotní způsobilosti budou nejčastěji od lékařů jiné odbornosti.

⁷ Posuzující lékař a lékař se specializací v příslušném oboru zajišťující další potřebná odborná vyšetření jsou povinni lékařskou prohlídku provést a zajistit odborná vyšetření u určeného poskytovatele bez zbytečného odkladu poté, kdy se držitel zbrojního průkazu k posuzujícímu lékaři poprvé dostavil.

⁸ Ještě pro úplnost uvádíme, že u držitele zbrojního průkazu skupiny D je poskytovatel pracovnělékařských služeb povinen také informovat bez zbytečného odkladu zaměstnavatele držitele zbrojního průkazu skupiny D.

⁹ Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních

nebo místa studia žadatele o řídičské oprávnění nebo držitele řídičského oprávnění.

Obecní úřad následně iniciuje přezkoumání zdravotní způsobilosti řidiče a dle jeho výsledků může rozhodnout o podmínění řídičského oprávnění nebo odnětí řídičského oprávnění.

Zjistí-li tedy lékař některé onemocnění či stav uvedený v příloze vyhlášky¹², má za povinnost neprodleně informovat obecní úřad obce, který vydal řídičský průkaz, a dále písemně upozornit pacienta a případně i posuzujícího lékaře (je-li znám)¹³.

Úprava v prováděcí vyhlášce k zákonu upravuje i praktický postup předání informace o posouzení způsobilosti k řízení motorových vozidel mezi původním a novým registrujícím poskytovatelem¹⁴.

Oznamovací povinnost lékaře v souvislosti s narozením a úmrtím dle matričních předpisů

Zaměříme se na otázku, který matriční úřad je příslušný k zápisu narození a úmrtí dle matričních předpisů¹⁵. Základním pravidlem pro stanovení místní příslušnosti k zápisu narození a úmrtí do matriční knihy je určení matričního úřadu, v jehož správním obvodu se fyzická

osoba narodila nebo zemřela. Pokud by toto pravidlo nemohlo být aplikováno, neboť se nezjistí místo, kde došlo k narození či úmrtí fyzické osoby, provede zápis matriční úřad, v jehož správním obvodu byla narozená nebo zemřelá fyzická osoba nalezena. Platná právní úprava reaguje i na možné narození či úmrtí v dopravním prostředku. Narodí-li se nebo zemře-li fyzická osoba v dopravním prostředku, zapíše narození nebo úmrtí matriční úřad, v jehož správním obvodu došlo k vyložení fyzické osoby z dopravního prostředku.

Zápis do knihy narození se provede na základě písemného hlášení o narození živého nebo mrtvého dítěte, nebo na základě ústního oznámení o narození dítěte mimo zdravotnické zařízení, nebyly-li jeho matce ani následně poskytnuty zdravotní služby. Pokud tedy matka po narození dítěte nevyhledala poskytovatele zdravotních služeb k následnému ošetření, matrikář sepíše s oznamovatelem zápis, ve kterém je zmíněna tato okolnost (tzn. narození dítěte mimo zdravotnické zařízení).

Kdo je povinen oznámit narození dítěte?

Opět bude záležet na místě a okolnostech porodu dítěte. Narození je povinen oznámit matričnímu úřadu poskytovatel zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení byl porod ukončen; nebyl-li porod ukončen ve zdravotnickém zařízení, oznámí narození lékař, který jako první poskytl při porodu nebo po porodu zdravotní služby.

Pokud nebylo narození oznámeno podle výše uvedené úpravy, je povinen je oznámit matričnímu úřadu jeden z rodičů, popřípadě jeho zákonný zástupce¹⁶, nebo soudem jmenovaný opatrovník¹⁷. Pokud ani tyto osoby neučiní oznámení, narození je povinná oznámit matričnímu úřadu fyzická osoba, která se o narození dozvěděla.

Oznámení o narození dítěte učiní poskytovatel zdravotních služeb nejpozději do 3 pracovních dnů od narození dítěte¹⁸. Matka učiní oznámení

nejpozději do 3 pracovních dnů od okamžiku, kdy je schopna oznámení učinit. Fyzická osoba výše uvedené učiní oznámení do 3 pracovních dnů ode dne, kdy se o narození dozvěděla.

Ochrana osobních údajů v případě utajeného porodu a oznamovací povinnosti lékaře

Zákon o zdravotních službách¹⁹ upravuje specifickou ochranu osobních údajů matky v případě utajeného porodu. K utajenému porodu uvedme, že se nejedná o nějaké utajení porodu či často uváděný tzv. anonymní porod. Jde o specifickou ochranu osobních údajů matky.

Do knihy narození se zapisuje jméno, popřípadě jména a příjmení dítěte, den, měsíc a rok narození dítěte, rodné číslo, místo narození a pohlaví dítěte, jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, data a místa narození, rodná čísla, státní občanství a místo trvalého pobytu rodičů, datum zápisu a podpis matrikáře. Toto v případě dítěte narozeného, nejedná-li se o utajený porod.

V případě utajeného porodu se neuvádí jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, data a místa narození, rodná čísla, státní občanství a místo trvalého pobytu rodičů. Hlásí-li poskytovatel zdravotních služeb příslušnému matričnímu úřadu, že matka požádala o utajený porod, tak tuto informaci zmíní i v oznámení o narození dítěte. Matriční úřad provede zápis na základě zprávy od poskytovatele zdravotních služeb, neboť i matričnímu úřadu plynou určité povinnosti, pokud se jedná o tzv. utajený porod. Matriční úřad je povinen zajistit nahlížení do záznamů v jiném režimu. Do zápisu narození dítěte a do příslušné sbírky listin vedené k zápisu narození dítěte, jehož matka požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem, může nahlédnout pouze matka dítěte a po dovršení 12 let i dítě.

Náklady spojené s porodem jsou samozřejmě vykázány zdravotní pojišťovně dle předpisů o veřejném zdravotním pojištění.

číslo dítěte, jehož narození tento poskytovatel oznámil.

¹⁹ Úprava podmínek utajeného porodu je uvedena v ustanovení § 37 a dále úprava vedení zdravotnické dokumentace v případě utajeného porodu v ustanovení § 56 zákona č. 372/2011 Sb., blíže se tomuto nebudeme věnovat v tomto článku. Jsou uvedeny pouze úpravy související s oznamovacími povinnostmi.

¹² Příloha č. 3 prováděcí vyhlášky – uvedeny stavy a onemocnění, které mohou způsobit povinnost lékaře oznámit určité skutečnosti.

¹³ Tento postup je uveden v ustanovení § 10 prováděcí vyhlášky.

¹⁴ Registrující poskytovatel vyznačí ve zdravotnické dokumentaci a ve výpisu ze zdravotnické dokumentace v případě předání pacienta do péče jiného registrujícího poskytovatele, že osoba, o níž je vedena zdravotnická dokumentace, je žadatelem nebo řidičem, nebo že této osobě byl vydán posudek se závěrem o zdravotní nezpůsobilosti k řízení motorových vozidel nebo zdravotní způsobilosti k řízení motorových vozidel s podmínkou. Jestliže zdravotní způsobilost žadatele nebo řidiče je posuzována u poskytovatele pracovnělékařských služeb, sděluje výše uvedené skutečnosti registrujícímu poskytovateli za účelem jejich vyznačení ve zdravotnické dokumentaci posuzující lékař poskytovatele pracovnělékařských služeb. Pokud posuzovaná osoba nemá registrujícího poskytovatele nebo poskytovatele pracovnělékařských služeb, vyznačí skutečnosti uvedené ve větě první do zdravotnické dokumentace posuzující lékař poskytovatele zdravotních služeb, u něhož je zdravotní způsobilost žadatele nebo řidiče posuzována.

¹⁵ K tomuto blíže zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁶ Tím vzniká povinnost i pro prarodiče narozeného dítěte či soudem jmenovanému poručníkovi rodiče narozeného dítěte.

¹⁷ Z pohledu praxe se bude jednat o velmi ojedinělý postup, aby novorozené dítě již mělo soudem jmenovaného opatrovníka.

¹⁸ Matriční úřad sdělí neprodleně poskytovateli zdravotních služeb na základě jeho žádosti rodné

Poskytovatel zdravotních služeb má možnost vyúčtovat tuto péči zdravotní pojišťovně podle sdělení rodičky, která písemně uvede své registrační číslo pojištěnce a číslo příslušné zdravotní pojišťovny. Pokud rodička nebude ochotna nebo schopna tyto údaje sdělit, bude poskytovatel postupovat vůči rodičce jako vůči samoplátkyni bez úhrady této péče ze zdravotního pojištění. Stejným způsobem bude vyúčtována zdravotní péče poskytovaná novorozenému dítěti, neboť dítě bude pojištěncem zdravotní pojišťovny, kterou má matka v den porodu.

Od situace dětí, které se narodily v režimu tzv. utajeného porodu, je třeba odlišovat osud dětí nalezených či dětí odložených do babyboxů. Základní odlišnost spočívá v tom, že v případě utajeného porodu je matka dítěte známa a přes zvýšenou ochranu údajů o její totožnosti je možné matku dítěte identifikovat, zejména pro účely sociálně-právní ochrany dětí a pro účely rozhodování soudu o výchově dítěte²⁰.

²⁰ Utajené porody pochopitelně mají i svůj přesah do dalších právních úprav. Matka má nadále rodičovskou odpovědnost k dítěti a toto je třeba zohlednit v soudním řízení o úpravě výchovy dítěte, které se narodilo v režimu utajeného porodu. Žena, která požádá o utajení své totožnosti v souvislosti s porodem, většinou nemůže nebo nechce z nejrůznějších důvodů sama zajistit péči o své dítě. Úprava v ustanovení § 37 zákona č. 372/2011 Sb., předpokládá, že součástí žádosti o utajení totožnosti rodičky je i její prohlášení, že nehodlá o dítě pečovat. Lze si ale představit situaci, kdy rodička bude mít i nadále zájem se o dítě starat a využije institutu utajeného porodu výhradně pro specifickou ochranu osobních údajů. Rodička má stále rodičovskou odpovědnost vůči narozenému dítěti, a proto v případě, že využije utajeného porodu jako institutu pro specifické nakládání s osobními údaji a bude se chtít starat o své dítě, nic nebrání tomu, aby toto právo vyplývající z rodičovské odpovědnosti uplatnila. Pokud matka nechce o dítě pečovat, je nezbytné zabezpečit dítěti náhradní výchovu jeho svěřením do náhradní rodinné péče. Jestliže je matka nositelkou rodičovské zodpovědnosti k dítěti, znamená to, že má postavení účastníka v každém soudním řízení ve věci péče soudu o nezletilé. Pokud má soud jednat s matkou jako s účastníkem řízení, je třeba zjistit její totožnost. Soud se tak může obrátit na matriční úřad či na poskytovatele zdravotních služeb. Aby poskytovatel zdravotních služeb mohl sdělit údaje ze zapečetěné obálky, soud musí rozhodnout o povinnosti poskytovatele zdravotních služeb otevřít zapečetěnou obálku. Dodejme, že zpráva poskytovatele zdravotních služeb o narození dítěte v režimu utajeného porodu, která obsahuje údaj o totožnosti matky dítěte, je součástí sbírky listin matričního úřadu.

Matriční zápis v případě nalezení narozeného dítěte

I v případě nalezení dítěte má ošetřující lékař určité povinnosti, v jejichž důsledku matriční úřad použije informace od lékaře k zápisu do matriční knihy narození. Zápis dítěte nezjištěné totožnosti se do knihy narození provede podle výsledků šetření orgánů Policie ČR a zprávy lékaře obsahující sdělení o pohlaví a pravděpodobném datu narození dítěte. Matriční úřad se tyto informace dozví od Policie ČR, která provádí šetření. Nelze-li zjistit datum narození dítěte nezjištěné totožnosti, matriční úřad o tom učiní oznámení soudu a datum narození dítěte určí soud²¹.

Nelze-li ani po následném dalším šetření zjistit místo narození dítěte, uvede se v zápisu, dodatečném zápisu, dodatečném záznamu a opravě zápisu jako místo narození sídlo matričního úřadu příslušného k provedení zápisu narození do matriční knihy²².

Matriční zápis o změně pohlaví

Pokud se věnujeme oznamovacím povinnostem lékařů ve vztahu k matričním úřadům, v průběhu života osoby může nastat další skutečnost, se kterou zákon počítá a jsou k tomu vyžadovány informace od poskytovatele zdravotních služeb.

Poskytovatel zdravotních služeb je povinen do 3 pracovních dnů ode dne provedení změny pohlaví oznámit tuto skutečnost matričnímu úřadu. Matriční úřad provede dodatečný záznam o změně pohlaví do knihy narození. Proto poskytovatel zdravotních služeb bude toto oznámení zasílat matričnímu úřadu podle místa narození osoby, u které došlo ke změně pohlaví. Dnem změny pohlaví je den uvedený v tomto potvrzení, které vydává poskytovatel zdravotních služeb.

²¹ Soud nalezenému dítěti určuje i jméno a příjmení a dochází tak k vytvoření identity dítěte.

²² Dodejme, že dítě nalezené na území České republiky nabyvá české občanství dle § 10 zákona č. 286/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). Dítě mladší 3 let nalezené na území České republiky, jehož totožnost se nepodaří zjistit, nabyvá státní občanství České republiky dnem nalezání na území České republiky, pokud do 6 měsíců ode dne nalezání nevyjde najevo, že nabylo státní občanství jiného státu.

Matriční zápisy související s úmrtím osoby a oznamovací povinnosti poskytovatele zdravotních služeb

Zápis do knihy úmrtí se provede na základě listu o prohlídce zemřelého, nebo pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou. Poskytovatel zdravotních služeb je povinen oznámit úmrtí příslušnému matričnímu úřadu do 3 pracovních dnů od prohlídky těla zemřelého, popřípadě od provedení pitvy na listu o prohlídce zemřelého.

Dodejme, že do knihy úmrtí se poté zapisuje den, měsíc, rok a místo úmrtí, jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodné číslo, osobní stav, pohlaví, státní občanství a místo trvalého pobytu zemřelého. Dále pak jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, a rodné číslo žijícího manžela, partnera a datum zápisu a podpis matrikáře.

Oznamovací povinnosti v souvislosti s úmrtím osoby a provedením pitvy

Nejenom na počátku života, ale i na jeho konci se člověk setkává s lékařem, který o narození a úmrtí učiní zápis mající vliv na soupis matričních záznamů. Úmrtí osoby nebo nález těla zemřelého mimo zdravotnické zařízení poskytovatele se oznamuje poskytovateli nebo lékaři v oboru všeobecného praktického lékařství či pro děti a dorost. Dále pak lékaři vykonávajícímu lékařskou pohotovostní službu či lékaři smluvně zajištěnému krajem, tzv. koronerovi. Nejsou-li tyto poskytovatelé nebo lékaři známi, oznámí se úmrtí nebo nález těla zemřelého na jednotné evropské číslo tísňového volání 112. Nález části těla zemřelého mimo zdravotnické zařízení poskytovatele se oznamuje na jednotné evropské číslo tísňového volání 112. Tuto oznamovací povinnost má každý, kdo se o úmrtí dozvěděl nebo našel tělo zemřelého nebo jeho část a neví, zda úmrtí nebo nález těla nebo jeho části již bylo oznámeno²³.

Lékař provádějící prohlídku těla zemřelého o úmrtí nebo nález těla zemřelého informuje osobu blízkou zemřelému, pokud je mu tato osoba známa. Součástí této informace je sdělení o určení provedení pitvy a identifikační údaje

²³ K tomuto blíže úprava v ustanovení § 83 a násl. zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

poskytovatele, který pitvu provede. Pokud lékař nezná osobu blízkou či ji nebylo možné vyrozumět o úmrtí, informuje Policii České republiky. Policie ČR má pak za povinnost vyhledat osobu blízkou zemřelému a předat jí informaci o úmrtí.

Lékař neprodleně informuje Policii České republiky, jde-li o podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem nebo sebevraždou. Stejně tak informuje Policii ČR, pokud se jednalo o zemřelého, u něhož se nepodařilo zjistit totožnost, či k úmrtí došlo za nejasných okolností.

Můžeme hovořit i o nepřímé oznamovací povinnosti vůči statistickému úřadu, matrice a provozovateli pohřební služby. Prostřednictvím Listu o prohlídce zemřelého je totiž rodné číslo zemřelého pacienta předáváno těmto subjektům²⁴.

Má-li lékař provádějící prohlídku těla zemřelého podezření, že příčinou úmrtí je nebezpečná infekční nemoc nebo že jde o pacienta s touto nemocí, byla-li příčinou úmrtí taková nemoc, nebo jde-li o úmrtí pacienta s touto nemocí, neprodleně oznámí tuto skutečnost příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví. Orgán ochrany veřejného zdraví neprodleně stanoví podmínky pro přepravu zemřelého, provedení pitvy a pro pohřbení. Dokud orgán ochrany veřejného zdraví nestanoví tyto podmínky, tak nesmí být tělo pohřební službě vydáno. Obdobně se postupuje v případě podezření na kontaminaci zemřelého radioaktivní lákou či při podezření, že příčinou úmrtí pacienta byla kontaminace radioaktivní lákou. Tato skutečnost se oznamuje Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost a orgánu ochrany veřejného zdraví. Státní úřad pro jadernou bezpečnost stanoví podmínky pro přepravu ze-

²⁴ Uvedme rozsah informací, které jsou zveřejňovány v Národním zdravotním registru pitev a toxikologických vyšetření prováděných na oddělení soudního lékařství dle přílohy č. 1 k zákonu č. 372/2011 Sb. V registru jsou zpracovávány osobní údaje potřebné pro identifikaci zemřelého a poskytovatel zdravotních služeb uvádí následující: údaje související se stavem zemřelého ve vztahu k příčině smrti, a to osobní anamnéza, údaje o zaměstnání, údaje o hodině, datu, místu a dalších okolnostech smrti, informace získané pitvou (datum pitvy, číslo pitevního protokolu, odborné údaje o provedené pitvě včetně diagnózy základní, zprostředkující i bezprostřední příčiny smrti a vedlejších onemocněních, které přispěly ke smrti, mechanismu smrti a toxikologického vyšetření); údaje potřebné pro identifikaci poskytovatele provádějícího pitvu a údaje potřebné pro identifikaci lékaře, který provedl pitvu (jméno, popřípadě jména a příjmení). Po uplynutí 5 let po úmrtí jsou osobní údaje anonymizovány.

mřelého, provedení pitvy a pro pohřbení. Dokud tyto podmínky nejsou stanovené, nesmí být vydáno tělo pohřební službě k pohřbení.

Zákon o zdravotních službách²⁵ upravuje možnost, aby poskytovatel zdravotních služeb provádějící pitvu rozhodl, že neprovede patologicko-anatomickou pitvu či zdravotní pitvu²⁶. Rozhodnutí o neprovedení pitvy je poskytovatel v oboru soudního lékařství povinen informovat Policii ČR.

Poskytovateli, který provedl pitvu, tak vyplývají z platné právní úpravy další oznamovací povinnosti. Je povinen písemně informovat o jejím výsledku poskytovatele, v jehož zdravotnickém zařízení došlo k úmrtí pacienta, a dále registrujícího poskytovatele v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktické lékařství pro děti a dorost, je-li mu znám.

Pokud v rámci patologicko-anatomické či zdravotní pitvy nastane podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, nebo že okolnosti úmrtí jsou nejasné, pitva se přeruší. Tuto skutečnost oznámí poskytovatel neprodleně Policii České republiky. Pokud orgán činný v trestním řízení nenařídí do 2 hodin od tohoto oznámení soudní pitvu²⁷ podle jiného právního předpisu, může poskytovatel přerušenu pitvu dokončit.

Oznamovací povinnost v souvislosti s pobytem na záchytné stanici

Podmínky pro umístění osoby do protialkoholní či protitoxikomanické záchytné služby upravuje zákon o specifických zdravotních službách²⁸.

Vyšetření a pobyt osoby v záchytné stanici oznamuje poskytovatel záchytné služby jejím

registrujícímu poskytovateli, je-li mu tento poskytovatel znám. Nezletilá osoba starší 15 let již může být umístěna do záchytné stanice, a proto zákon upravuje oznamovací povinnost i vůči orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Konkrétně se bude jednat o obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu nezletilého dítěte. Rovněž bude vyrozuměn zákonný zástupce (rodič, osvojitel či soudem jmenovaný poručník), popřípadě jiné osoby odpovědné za výchovu nezletilého dítěte.

Jde-li o osobu s omezenou svéprávností, oznamuje se její vyšetření a pobyt v záchytné stanici též jejímu opatrovníkovi.

Oznamovací povinnost poskytovatele zdravotních služeb podle zákona o obětech trestných činů

Poskytovatel zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení odsouzený vykonává ústavní ochranné léčení, informuje oběť na její žádost²⁹ o propuštění nebo uprchnutí odsouzeného z výkonu ústavního ochranného léčení, změně formy ochranného léčení z ústavní na ambulantní či o změně zabezpečovací detence na ochranné léčení.

Poskytovatel zdravotních služeb informuje oběť na základě podané žádosti bezodkladně o těchto skutečnostech, nejpozději do 24 hodin. Oběť podává žádost o sdělení informací v přípravném řízení policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a v řízení před soudem soudu, který rozhoduje nebo rozhodoval v prvním stupni.

Samozřejmě může nastat situace, kdy oběť si nepodala výše zmíněnou žádost, neboť nemá ani povědomí, že by jí mohlo hrozit nějaké nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněné nebo odsouzené osoby mimo zdravotnické zařízení. Avšak hrozí-li oběti reálné nebezpečí s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, neboť obviněný nebo odsouzený byl propuštěn nebo uprchl, poskytovatel zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení odsouzený vykonává ústavní ochranné léčení, neprodleně informuje o této skutečnosti policejní orgán, který vede nebo vedl trestní řízení v této trestní věci. Policie ČR přijme potřebná opatření k zajištění bezpečí oběti, včetně jejího vyrozumění

²⁵ Konkrétně úprava v ustanovení § 88 zákona.

²⁶ Jedná se o případy, ve kterých je zřejmá příčina úmrtí a zemřelý pacient za svého života vyslovil prokazatelný nesouhlas s provedením nebo zákonný zástupce nebo opatrovník zemřelého pacienta anebo osoba pacientovi blízká požádali o neprovedení pitvy – zjednodušeně uvedeno pro případ patologicko-anatomické pitvy a v případě zdravotní pitvy v případě, že při dodatečně provedeném odborném posouzení je příčina úmrtí zřejmá. Pro řešení konkrétní situace je třeba posoudit úpravu v zákoně o zdravotních službách.

²⁷ Soudní pitva se nařizuje za podmínek uvedených v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ K tomuto blíže ustanovení § 89a a násl. Zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ K tomuto blíže úprava v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

o propuštění nebo uprchnutí. Oběť je v těchto případech informována o přijatých opatřeních, která mají zajistit její bezpečí.

Oznamovací povinnost poskytovatele zdravotních služeb ve vztahu ke zdravotním pojišťovnám – případy poškození zdraví protiprávním jednáním

Povinností poskytovatelů zdravotních služeb je oznámit zdravotní pojišťovně, že mají důvodné podezření na způsobení úrazu či jiného poškození zdraví osob jednáním fyzické či právnické osoby³⁰. Tato oznamovací povinnost poskytovatele zdravotních služeb vede k tomu, že příslušná zdravotní pojišťovna může vůči třetí osobě uplatnit právo na náhradu těch nákladů na hrazené služby, které vynaložila v důsledku zaviněného protiprávního jednání této třetí osoby vůči pojištěnci. Tato náhrada je příjmem fondů zdravotní pojišťovny.

Stejnou oznamovací povinnost mají i orgány Policie České republiky, státní zastupitelství a soudy. Zákon stanovuje lhůtu pro toto oznámení, a to 1 měsíc ode dne, kdy se ten, kdo skutečnost oznamuje, o ní dozvěděl.

Zdravotní pojišťovna není povinna vymáhat náhrady nákladů, zákon výslovně uvádí, že lze upustit od vymáhání části nebo celé výše náhrady nákladů, je-li vymáhání této náhrady nákladů spojeno se zvláštními nebo nepoměrnými obtížemi, či je pravděpodobné, že náklady vymáhání převyšují jeho výtěžek. Na upuštění od vymáhání části nebo celé výše náhrady nákladů však není právní nárok, je to vždy závislé na posouzení relevantních skutečností. Posuzuje-li zdravotní pojišťovna, zda od vymáhání náhrad nákladů upustí, přihlédne zejména k tomu, jak ke škodě došlo. Dále pak k osobním a majetkovým poměrům osoby, která škodu způsobila.

Oznamovací povinnost lékaře ve vztahu k nemocenskému pojištění

Ošetřující lékař je mimo jiné povinnosti stanovené zákonem³¹ povinen odeslat okresní správě

sociálního zabezpečení hlášení o vzniku dočasné pracovní neschopnosti, hlášení o ukončení dočasné pracovní neschopnosti a hlášení o změně režimu dočasné práce neschopného pojištěnce. Dále ošetřující lékař písemně informuje praktického lékaře pro dospělé o ukončení dočasné pracovní neschopnosti, délce jejího trvání a diagnóze, pro kterou byl pacient uznán dočasně práce neschopným. Lhůta k tomuto oznámení je zákonem dána a činí 7 kalendářních dnů.

Pokud by došlo k zásadní změně diagnózy nemoci, která odůvodňuje dočasnou pracovní neschopnost, tak tuto skutečnost rovněž oznamuje lékař okresní správě sociálního zabezpečení. Též oznamuje porušení režimu dočasné práce neschopného pojištěnce, a to nejpozději v následující pracovní den po dni, kdy se dozvěděl o tomto porušení.

Ošetřující lékař v případě poskytování lůžkové péče oznamuje okresní správě sociálního zabezpečení nástup k poskytování lůžkové péče, ukončení poskytování lůžkové péče dočasně práce neschopnému pojištěnci. Obdobně informuje okresní správu sociálního zabezpečení o propuštění dočasně práce neschopného pojištěnce ze své péče a převzetí dočasně práce neschopného pojištěnce z péče jiného ošetřujícího lékaře do své péče.

Další oznamovací povinnost ošetřujícího lékaře se pojí se změnou sídla poskytovatele zdravotních služeb, popř. změnou svého pracoviště. Tuto skutečnost lékař oznamuje rovněž okresní správě sociálního zabezpečení.

V případě dočasné pracovní neschopnosti zaměstnance si může poskytovatel pracovnělékařských služeb vyžádat od ošetřujícího lékaře zprávu o zdravotním stavu dočasně práce neschopného pojištěnce a o průběhu a předpokládané délce trvání dočasné pracovní neschopnosti. Ošetřující lékař předá poskytovateli pracovnělékařských služeb zprávu o zdravotním stavu dočasně práce neschopného pojištěnce vždy, kdy je důvodný předpoklad, že v souvislosti s nemocí dojde ke změně nebo ztrátě zdravotní způsobilosti vykonávat dosavadní zaměstnání. V této situaci by ošetřující lékař měl lékaře poskytovatelů pracovnělékařských služeb informovat bez vyzvání či jakékoliv písemné žádosti.

Ošetřující lékař má povinnost informovat i zaměstnavatele dočasně práce neschopného zaměstnance. Je povinen sdělit písemně nebo v elektronické podobě neprodleně za-

městnavateli dočasně práce neschopného pojištěnce na jeho žádost informaci o místě pobytu zaměstnance v době dočasné pracovní neschopnosti a o rozsahu a době povolených vycházek. Dále má ošetřující lékař povinnost zaměstnavateli sdělit, že zdravotní stav pojištěnce je stabilizovaný a dá se předpokládat, že pojištěnec již nebude moci vykonávat dosavadní pojištěnou činnost³².

Oznamovací povinnosti poskytovatele zdravotních služeb, které vyplývají ze zákona o sociálních službách

V souvislosti s úpravou v zákoně o sociálních službách³³ můžeme hovořit o tzv. nepřímé oznamovací povinnosti. Lékař uvede v posudku určité skutečnosti a na základě tohoto sdělení má krajská pobočka Úřadu práce povinnost ustanovit žadateli opatrovníka pro řízení. Pokud na základě lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb osoba není schopna vzhledem ke svému zdravotnímu stavu samostatně jednat a nemá zástupce, krajská pobočka Úřadu práce ustanoví pro řízení o příspěvku na péči opatrovníka. Při posuzování stupně závislosti osoby vychází okresní správa sociálního zabezpečení ze zdravotního stavu osoby doloženého nálezem vydaným poskytovatelem zdravotních služeb, popřípadě také z vyšetření dětského klinického psychologa v případě perverzivních vývojových poruch, z výsledku sociálního šetření a zjištění potřeb osoby, popřípadě z výsledků funkčních vyšetření a z výsledku vlastního vyšetření posuzujícího lékaře.

Následující oznamovací povinnost již můžeme označit jako přímou – obecní úřad obce s rozšířenou působností na základě oznámení poskytovatele zdravotních služeb zjišťuje, zda je nezbytné poskytnout osobě umístěné ve zdravotnickém zařízení služby sociální péče. A pokud ano, obecní úřad obce s rozšířenou působností zprostředkuje této osobě jejich poskytnutí. V případě, že nelze služby sociální péče osobě poskytnout, tak obecní úřad obce s rozšířenou působností toto sděluje neprodleně poskytovateli zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení je osoba umístěna.

³² S tímto se pojí povinnosti blíže specifikované v ustanovení § 59 odst. 1 písm. b a ustanovení § 62 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

³³ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

³⁰ K tomuto blíže úprava v ustanovení § 55 a násl. zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ K tomuto blíže ustanovení § 61 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.